

F O A I A

pentru

MINTE, ANIMA SI LITERATURA.

Nr. 15.

MERCURIU, 15. APRILE

1853.

CUVENTULU UNUI STUDENTE

despre necesitatea Academiei la Romani.*)

„Onorati Ascultatori!

Cas'a culturai nostre nationale n'are neci fundamentu, neci coperisin, ea este numai in aeru, ca n'avemu neci scole satesci, elementari, reali; neci scole inalte. Puneti care veti voi se fia fundamen-

*) Acestu cuventu ni se impartesise pe lunga urmatorele reflessiuni:

„Te rogu, ai bunetate a dá puçinu locu alaturatului cuventu in „Fóia“, tiparindu-lu cu literele nostre; ma ce ortografia se urmezu in acésta turba mare de ortografi? dieu, nu sciu: de avutu avemu ortografii de ajunsu, ca-ci toti câtu nu sciu scrie altu ceva mai bunu, s'au apucatu éراسي de ortografii si de gramateci, un'a mai rea decâtu cealalta, spre marea greutate si incomoditatea mai alesu a strainiloru ce vreu se se ocupe cu limb'a nostra. Io nu vreu se mai originarisezu: urmezu ortografii ce o vedi, si care se dice a fi a Domnului Cipariu: o urmezu, nu pentru ca ar fi pote mai buna, ci pentruca s'a tiparitu mai multu intr'ens'a, si pentruca vediu ca o acceptara si alti scriitorii romani, asiadar' é mai cunoscuta.

„Cuventulu ce-ti tramiu, é cuventulu unui studente pentru necesitatea Academiei la romani. Legundu io acestu cuventu, in asemenea mesura m'am inflacaratu de importantia obiectului ce-lu ilustra, de originaretatea ratiunarei, si de a idéiloru innaltime, pe câtu am amiratu stralucirea vestimentului in care-su adornate aceles: elocintia, si maiestatea vorbirei insocite de o precisiune eleganta si de o gratiosa simpletate, puritatea neapteptata in limba, si melodios'a curgere a stilului: ensusiri pe câtu de nencungjuraveri atâtu de rare la scriitorii nostri, si care in atâtu mesura caracteréza acestu scurtu cuventu. Traimu in tempuri candu necesitatea de institutu academicu, singuru acéa o mai potu trage la indoéla, catra cari toti s'ar cadé se strige: hic niger est, hunc tu Romani

catulu: o cele mai denainte, o ceste din urma, ori amendoue dinpreuna cu tote institutele nationale din care scaturesce cultur'a altoru natiuni, si Romaniloru neci de nume nu le sunt cunoscute pân' acumu. Neci nu é de lipsa a ne certá, care este fundamentulu: scolele comunali, elementari, au gimnasiile; Universitatea, séu societatile economice, literarie si altele cá aceste? pentruca la urma numai o sciintia este, si radiiele ei tote respandescu lumina preste natiune, tote o incaldiescu, tote o intarescu, tote-i folosescu, tote-i sunt de lipsa, ma cu tote aceste nu vá negá nimene, ca unele parti ale sciintiei nu sunt mai de lipsa de câtu altele, dupa impregiurarile tempului si ale locului in care se afla natiunea, si dupa indignitiile ei: asiá natiunea nostra are acumu mai neapérata lipsa de Academia de câtu de episcopii noue, precumu dicea si Gazet'a mai adeunadi, de teatru, adaugu io, si de besereca cá a Santului Petru d'iu Rom'a, séu cá a S. Stefanu din Vien'a, bine ca si acestea se numera intre medilocenele culturai, precumu

veto. — Neci odata n'au avutu scriitorii romani detorintia mai santa cá acumu, a obserbá cu religiosetate tiesetur'a cea atâtu de simpla-analitica, atâtu de armoniosa si dulce a limbei nostre. Reulu provine de acoloa, ea locuimu impreuna cu natiuni alu caroru modu de cugetare este cu totulu strainu de logica limbei nostre: crescundu noi in scolele loru, le imprumutamu formele si nevrendu, si compromitemu caracterulu limbei nostre: unu reu care singuru intemeierea si infflorirea unei academii nationale l'ar puté inlatura. Pen' ce s'ar infintia acésta, câte unu modelu de scriere si vorbire adeveratu romanescu, precumu este urmatoriulu cuventu, sierbéscu la unii de indreptariu, cá se se adopere a scrie si a vorbi consunatoriulu formelor cugetarei romane, se culéga câte o idéa dintr'ensulu, si câte-o frase, si se se indemne.“

totu omulu sci, si bine ca si acestea anca sunt necesarie, si intr'alte impregiurari neci n'ar puté fi natiunea fara de ele, ma mie mi-se pare ca cu tote aceste acumu é mai neincungiurata necesitatea Academiei.

De candu se cerne caus'a Academiei OO. AA.! am auditu pe unii dicundu ca cu Universitatea nu se cultiva natiunea; ma dis'a acésta numai intr'atátu este adeverata ca Universitatea singura nu respunde tuturoru lipseloru natiunei daca nu vá avé natiunea, afara de Universitate, si alte institute, pentruca barbatii ei nu se potu face toti doctori de teologia si de filosofia, ci partea loru cea mai mare se vá ocupá totdeauna cu lucrarea pamentului, alta parte cu maestriele si cu celelalte ramuri ale vietii sociali, pentru care se ceru asiediaminte speciali; ma, despre alta parte éra este adeveratu, ca fara de Universitate, Academia, Ateneu, séu oricum se se numesca acestu asiediamentu alu sciintieloru mai polite, natiunea nostra neci odata nu vá puté stá alaturea cu natiunile conlocuitorie, neci nu vá puté merge alaturea cu ele pe calea culturei, ci vá remané totdean'a in nesciint'ia strabuniloru sci, si in sierbitutea celoru mai culti de cátu ea; despre acást'a voiú se dicu orecâte cuvinte; ve rogu, ascultati-me!

Ce este Universitatea? Si ce influintia are in sortea natiuniloru? Universitatea este unu institutu de invetiamentu, care, dupa organatiunea sa de astadi, are patru parti si facultati: facultatea teologica, juridica, medicina si filosofica.

Facultatea teologica invetia pe cetatianii sei, cumu se traga la sine inimele omeniloru, si cumu se le guberne, ce é dreptu, pe calea catra imperati'a ceriuriloru, ma ori cumu, ei guberna, si intr'atát'a domnescu preste credintiosii loru, adeveratu ca numai prin puterea cuventului, ma oricum, ei domnescu, si poporul asculta, crede si face.

Facultatea legiloru invetia maestri'a de a guberná pe omini, nu cu puterea cuventului, ci cu asprimea legiloru; asiadar si din facultatea acést'a esu totu gubernatori (deregatori, judecatori, advocati s. a.) carii domnescu preste omeni, adeveratu ca dupa sunetulu legiloru, ci oricum, totu domnescu, si poporul asculta, se teme si face.

Facultatea medica invetia maestri'a de a dá inderetu omeniloru sanetatea perduta, si doctorii domnescu cu maestri'a loru nu numai preste popore,

ci si preste domnitorii poporeloru, si-i pleca pe toti de a asculta, spera, si facu.

Facultatea filosofica cerca adeverulu si dreptatea, si cu speremintele sale cele cutediatorie mesura ceriulu si pamentulu, alege ce é bunu din ce é reu in dogmatele mediciloru, juristiloru, si cu tote ca este in urm'a celorlalte facultati, totusi domnesce preste ele, si la urma, i aduce pe toti omenii de asculta, se pleca, si facu, a uneori tocma si acea despre ce neci n'ar fi visatu mai nainte, cumu a fostu stergerea iobagiei.

Numai din acésta descriere a Universitatii anca credu ca veti vedé de ajunsu OO. AA.! ce influintia are ea in vietia natiuniloru, fiindca din Universitatii esu gubernatorii si domnitorii poporeloru, bine se me intielegeti OO. AA.! ca notele aceste ale facultatiloru pana aci nu le amu dusu, cumu se dice taxative, ci numai exemplificative, spre ilustrarea adeverului cumca Universitatea cresce domni pentru popore, pentru aceea neci nu vá fi de lipsa cá se me iee unulu din Aristoteles, de ce n'am disu nemica de Entelechia; altulu din S. Thomas Aquinas, de ce n'am disu nemica de idiomatum communicatione; alu treile din Hegel de ce n'am disu ceva si de „Alles vernünftige ist wirklich, und Alles wirkliche ist vernünftig“, si alte lucruri de aceste care numai Hegel si Aristoteles le au intielesu, si n'au de a face nimicu cu scopulu vorbirei mele, ca io cu acésta descriere numai atátu vreu se aretu, cumca teologia a domniut sempre, si domnesce preste sufletele si inimele omeniloru; jureprudintia peste person'a si averea; medicina peste vietia si averea loru; si filosofia preste tote, bine séu reu? este alta intrebare, ma atátu este adeveratu, ca universitatile n'au mai puçina influintia in natiuni, neci nu domnescu mai puçinu preste densele, decâtu gubernatorii, carii esu dintr'ensele, preste supusii loru.

Acumu fiindca acestu adeveru nu se pote negá — ci cauta se-lu recunosca totu omulu, pentruca altmentre vá fi detoriu se arete ca in lumea asta domnesce pretotinde semplecetatea preste prudintia, stupedetatea preste capetele intriganti, si cei nenvetiati asupr'a invetiatiiloru, ce inse nu sta — asiadar intrebu: ce diferentia este intre natiunea ceea ce are Universitate, si intre ceea ce n'are?

Diferentia 1) este, ca natiunea ceea ce are Universitate é *natiune luminata*: cunosce medilotele care-i sunt de lipsa cá se-si pota tiené vedea

inaintea altoru natiuni, si merge inainte dinpreuna cu tempulu pe calea fericirei; din contra natiunea ceea ce n'are atari institute, este intunecata, pentruca sorele care aduce ziua alba preste natiune, este Universitatea, si la universitatile straine numai genii natiunilor fara de universitate se potu tiené, fiindca pentru aceste raritati nu este neci-o greutate in lume: éra mediocritatile, care facú cea mai mare parte a natiunilor, nu se potu tiené, ci mergu sciopatandu, pana ce se afla la urma in locu de folosu cu tempulu perdutu. Si cumu se nu fia intunecata natiunea aceea OO. AA.! care-si indupleca fiii cá se invetie in scolele elementari si gimnasiali intr'o limba care la Universitate nu ambla, si asiá nu-i prepara cá se se pota tiené la Universitate, ba tocma cá se nu se pota tiené; séu o natiune care-si desnatiuna fiii din copilaria numai pentruca se pota inveti'a ore candu la Universitate straina lucrurile acele, care la universitate acést'a firesce ca nu le pote inveti'a altmentre: o natiune care se haga la o strimtoria dilematica cá acést'a, si in locu se mérga pana in capetu pe calea cea dreapta a limbei sale, se eschide pe sine ensasi dela pliniunea culturoi, pentruca voindu a-si cultivá fiii deplinu, nu le face scole decâtu pana la Academia, si vrendu a-i trece preste unu riu mare, le face punte numai pan' la mediloculu riului, si candu ajungu la capetulu puntei, i arunca in apa cá se invetie de odata si nuotulu, si se ésa la tiermure, fara se fia invetiatu a nuotá mai nainte séu numai prin balti? Credetime OO. AA.! ca o natiune cá acést'a nu-si cunosce chiamarea sa cumu si-o cunoscu natiunile luminate, neci nu-si vede calea, pentruca ea n'a avuta pe nimene neci-odata cá se i-o arete: asémena-se orbului din nascere, a carui stare nu é mai pucinu durerosa pentru aceea ca elu n'are neci idéa despre lumina, ca de si nu sci ce este lumin'a, are sentimentu de adeveru, si crede altoru omeni carii-i spunu, cátu este de o miie de ori mai frumoza diu'a decâtu noptea; o! si care orbu nu si-ar dobandi lumin'a ochiloru candu ar puté! O natiune, putendu-si-o dobandi, de ce nu voiesce? .

Diferinti'a 2) este, ca natiunea ceea ce are universitati, é *natiune tare*, éra ceea ce n'are, é slaba; si acést'a vine de acolo de cauta se fia asiá, ca sciinti'a este putere, si natiunea ceea ce are puterea acést'a unesce ap'a si foculu la unu scopu si duce o suta de cara, catu de incarcate, asiá cátu nu fugu, ci sbora; dincontra, natiunea cea in-

tunecata nu pote uni neci trei omeni la unu scopu folositoriu Statului si natiunei intregi, ci unulu trage intr'o parte, altulu intr'alt'a cá vitele ne invetiate, si pana atunci natiunea cea luminata sbora la pamentulu promisiunei unde curge lapte si miere si le apuca; éra cea intunecata remane inderetu ratecindu, si cade pe cale.

Diferinti'a 3) este, ca natiunea luminata si tare domnesce preste cea intunecata si dévere: cumu? natiunea ceea ce are Universitati, cresce intr'ensele gubernatori si domnitori, mai antei pentru sine, adeca pentru aperarea vietii si pentru immultirea puterii si a averei sale; apoi pentru natiunile cele ce n'au institute de aceste, — cá fabricantele, si artistulu celu avutu, care face panura si vestminte, nu numai pentru sine ci pentru unu tienutu; trage procente bune dela o tiera intrega, de se face proprietariu de casa in Vien'a, séu de pamentu langa Dunare la Braila, strimtoréza pe ceilalti fabricanti si sartori mai seraci, si la urma-i face de lucra la elu pe diurnu. —

Ci se mergemu mai incolo OO. AA.! cá se audimu, ce striga cela de coló la multimea din impregiurulu lui. Elu dice: ca la ce se mai amblamu dupa Academia si noi Romanii candu putemu invetiá in cea ungresca din Pesta si Clusiu, si in cea sasesca din Sabinu; pan' acumu Romanii n'au mai avutu Academii, si totu n'au peritu, si acumu tocma nu é tempulu de a amblá dupa academi, pentruca cine sci anca ce-o fi! Ci en' se ne uitamu mai deaprope o cetatiani! ca a inveti'a in universitatea ungresca din Pesta si din Clusiu, si in cea sasesca din Sabinu, mai antei este economia forte rea pentru romani, ca dau didactru, si facu spese la universitatile straine, care le ar puté face mai cu inlesnire la universitatea loru, si asiá acestu capitariu ar cerculá in mediloculu si spre cultur'a loru; apoi Romanii aru trai mai pe usioru la universitate natiunale decâtu la cele straine, si nu s'aru ingropá atate talente fericite pentru greutatea subsistintiei; pe langa acestea, daca é adevérata dis'a nemtiesca „ca tempu-é bann“, si vorb'a mea ca Romanii aru invetiá mai usioru, mai multu si mai bine suptu purtarea de grija a loru sei, decâtu a strainiloru reci si a unoru neapropiati, si in limb'a loru decâtu in limbi straine; se se socotesca in bani si tempulu perdutu, si daun'a care o sufere natiunea [din cauza ca fiii ei nu-si potu impartasi cumu se cade cu conatiunaliu loru

neci cunoscintiele acele care si-le au câstigatu in limbi straine cu o diligintia mai mare de câtu resultamentulu ostentintiei loru celei necredute; mai încolo se se socotesca in bani, daca se pote, despre o parte valorea care o-aru avé romanii inaintea natiuniloru colocutorie candu aru avé si ei mecar unu institutu cá acest'a de educatiune, ér' despre alta parte umilirea natiunei nostre ca-i cauta se fia totu in cod'a altoru natiuni, care cu limbele sale, cu invetiatii, cu deregatorii, cu sciintiele, cu puterea artiloru, cu splendorea asiediaminteloru, si cu autoritatea loru domnescu preste ea cá preste o sierbitoria prosta, care nu mai pote esi din nesciint'a strabunésca pentru lips'a acestoru stavereminte: mai putévá dice cineva, considerandu unele cá aceste, de ce amblamu si noi Romanii dupa Academia? Pentru aceea mai dicu anca o data, cumca între natiunea ceea ce are Universitate, si ceea ce n'are, este relatiunea care este între domnu si între sierbulu seu: intr'acést'a relatiune é si natiunea nostra cu natiunile colocutorie, ca neci nu pote pasi pe calea culturei alaturea cu acelesi pentru lips'a acestui institutu.

Academi'a inse nu este de lipsa numai din puntele desfasurate mai susu — ma este de lipsa si pentru aceea, ca fara de conclucrarea ei nu potu face sporu neci celelalte institute natiunali, precumu sunt scolele comunali, elementari, gimnasiali si celelalte, mai alesu daca se va largi aul'a facultatii filosofice încátu se între intréns'a unu politecnicu întregu, atunci Academi'a si-intinde aripile sale preste totu campulu cunoscintieloru ominesci, si cresce nu numai ideologi ci si practici pentru tote indigintiele societatii, lumineza cu radiele sale cá dintr'unu centru tote sciintiele, uda cá unu riu tote gradinitele celorlalte institute cá se infloresca intr'ensele sciint'a si se aduca fruptu; fara Academia tote scolele sunt orfane: ea le nutresce pe tote, ea le apera cá mam'a pre fiii sei, academi'a însufla inima invetiatoriloru si invetiaceiloru pretotinde cá se nu se urésca pe calea sciintiei, sub aripile ei se adapostescu societatile literarie, si de acolo-si tragu spiretulu vietii sale, dintr'ans'a esu barbatii natiuniloru carii cu sciint'a le facu onore, cu virtutile le apera, cu intieptiunea le gubernu pe calea fericirei, le ducu glori'a in tota lumea, si numele la posteritate; pentru ceea si istori'a anca areta, ca neci-o natiune barbata, din câte au fostu pan' acumu, nu s'a lasatu fara de atari institute:

Grecii au redicatu academi'i nu numai in patri'a loru, ce si in Itali'a, si astadi le aflamu la tote natiunile luminate; numai natiunea nostra se nu simtia alta lipsa afara de lips'a besericeloru, si mai marii ei, numai lips'a teologiei? Ci cugetati, o Romani! si veti aflá ca de si nu potu fi omenii mai inainte fara de beserica si fara de teologia: ma necesitatea unei academi'i cu atâtu este mai neincungurata pentru natiune, fiindca natiunea este legata de lumea acést'a cu trupu cu sufletu cu totu (telluri adscripta est), éra personele cele firesci nu sunt legate de viet'i'a acést'a singura: pentru ele este alta vietia mai buna, si intru speranti'a acesteia si-alina durerile, si se mangaiu; din contra, pentru natiune nu este alta vietia nicairi afara de lumea acést'a: pe natiune o-a facutu natur'a cá se fia pe pamentu pana ce vá sta pamentulu, fericita, séu nefericita, inse nu numai dupa cumu i va fi data dela ursita, ma dupa cumu-si vá câstiga ea de puterea sa o stare mai buna séu mai rea; ajunge ca raiulu si iadulu natiunei este aici pre pamentu, si natiunea romana anca si-ar puté face paradisu pe pamentulu séu, ca este bunu si frumosu, inse atunci s'ar cadé ca romanii se-si unesca puterile la lucrurile aceste care sunt de lipsa pentru toti.

Daca arde o strata întrega demineti'a in ore-care urbe din Americ'a, pe sera, in diu'a aceea, sunt facute éra tote casele, si omenii intra intr'ensele pe nópte cá si cumu ar fi fostu numai visu foculu de demineti'a; o natiune ale carei institute de cultura i-au arsu deodata cu cas'a inainte de o mie de ani, de ce nu se mai apuca cá se le redice? Daca ne uitamu la institutele culturei altoru natiuni, putemu dice ca lumea ast'a este paradisu adevratu pentru ele: cumu sunt regulate tierinele si campii loru, intru adeveru cá gradinitele unui paradisu! cumu stralucescu de departe museele si academiile loru cá nisce palatie imperatesci! cumu sunt aceste de infrumsetiate cu iconele eroiloru natiunei, cu statuetele fundatoriloru loru, si ale barbatiloru carii si-au câstigatu merite nemuritorie catra natiune cu sciint'a si cu faptele loru! Numai tu se dormi cá morta, natiune descindetoria dela diei nemuritori? numai tu se ratecesci anca in intunereculu evului de medilocu? Numai fiii tei se n'aiba neci atáta onore catra tine cá se-ti redice macar unu institutu, care este in tocma necesariu pentru toti, neci ambitiune cá se plece odata si ei in numele teu pe calea cea gloriosa a culturei pe care mergu natiunile,

cele ce mai ama binecuvântarea luminei si a pacei, decât blestemul intunecului si alu rébelului? Tigrii si lei si se unesc; simiele cele mari, orangutanii, din desierturile Africeii, se ostesc regulatu asupr'a Negriloru, si-i alunga dela focurile lor; numai fiii tei se nu se pota insoci neci la scopulu celu mai demnu de seculu in care traimu, si de viitoriulu care-lu asceptamu; numai ei se se desmente unii pe altii cá se nu se apuce de nimica, dicundu: cine sci anca ce-o fi! Ma ce va fi? aceea ce a mai fostu, si ce este si astadi la tote natiunile, ai caroru patricii n'au amore neci subergia natiunale, sunt desbinati intre sine, si nu voru a se intielegere la neci-unu scopu comune, pentruca nu sunt insufletiti de spiretulu binelui publicu, traiescu pentru sine, si moru pentru sine.

— Multi sunt de aceea nefericita parere, ca, déca junimea romana ar invetia facultatile mai inalte in limb'a sa nationala, atunci n'ar' mai fi in stare de a mai invatia inca si o alta limba, spre esemplu cea diplomatica a guberuiului. Capacitatea junimei nóstre cu nemicu n'ar' puté fi mai degradata si deonestata de catu cu latirea unei asemenea opiniuni. Unu studinte care nu ar' fi capace de asj mai castiga perfecta cunoscintia mecaru a unei limbe vii pe lunga limb'a sa materna, neci ca ar' merita verodata d'a fi inaintatu la facultati academice, ci ca unu capu secu ar' fi de a se indrepta la invatierea vreuncea din cele mai simple meserii. Lumea inse scie din mii de esemple, ca unu june, fia macar' numai o mediocritate de talente, in cursu de 12 ani ai claseloru normale si gimnasiale e in stare de a invatia un'a si duoe limbi, indata ce acele; se voru propune ca studiu ordinariu si nu numaj; ca unu studiu de recreatiune.

Limb'a latina é o limba mórtá si totusi in Ungari'a pene la 1830, pene si desbaterile parlamentare decurgea in aceea, pentru ca omenii sciintieloru si ai focultatiloru au fostu totudeuna in stare a o invatia pe deplinu, ear' dela massele poporului n'a pretinsuo nimenea.

Croatii sunt unu poporu din cele mai inflacurate pentru limb'a loru nationala, pe care si au pastrato nu numai pe ambonu si pe tribuna, ci si in desbaterile adunantieloru si in administratiune; acést'a inse n'a impedecatu intru nemicu pe barbati fruntasi ai loru dela deplin'a cunoscintia a limbii latine si a celei germane. In Rusi'a cea mare, tote sciintiele de susu pene diosu se propunu nu-

mai in limb'a nationala rusésca, totusi nu esca unu rusu trecutu prin facultati, care se invetia bésca si se scrie limb'a germana si mai vertosu cea franca. In Serbi'a tote trebile curgu serbesce, si totusi fruntasii natiunei avura tempu de a invatia pré bine catu germanesce catu francesce. In Principate tota legislatiunea si administratiunea decurge numai in limb'a romana, sciintiele atatu in clasele de diosu, catu si in facultati, se propunu numai romanesce si totusi in acelesi se afla celu pucinu atati inși carii cunoscu limb'a elina, pe cati suntu la noi cunoscentorii limbii latine; ear nume-rulu cunoscentoriloru de limb'a franca é mai mare decatu alu acelora dela noi, carii cunoscu limb'a germana, si acést'a numai din aceea cauza, ca acolo limb'a franca se propune ca studiu ordinariu, fara ca se aiba trebuintia de a se inaltia si la rangu de limba explicativa a sciintieloru.

Din aceste si alte esemple mai multe este invederatu, cumea temerea de a nu se puté invatia inea o limba séu doue pe lunga limb'a explicatoria a facultatiloru este desiarta si luata numai din ventu. —

Descepta-te din somnu natiunea mea! eca so-rele é susu, si-ti lumineza de pe tronulu augustisimului Domnitoriu cá se vedi unde sunt petrile cele mai bune, si pinii cei mai drepti in munte; éca si petrile insesi te chiama cá se le dai o forma mai frumoasa decâtu acést'a care le au dat'o orb'a intemplant; si de ce se nu pota ciopli si man'a Romanului candu-i vedemu pe barbari, ca facu lucruri mai mari decâtu romane? Descepta-te dar, o natiune amata! descepta-te odata de-ti fa casa, cá se nu te mai apuce pe afara alta érna, ca va fi pote mai grea, si nu vei pute suferi; aprinde-ti farulu sciintieloru pana ce nu se lasa noptea preste oceanu, ca vá fi pote mai infricosiata, si nu vei puté scapá. Nu uitá ca natiunile se fericescu cu sciinti'a, fiindca sciinti'a é putere, si scii ca decandu é lumea, totdeauna a domnitu celu mai tare preste celu mai slabu, cumu dicea Germanii lui Tacitus: *Iura nostra in viribus nostris!* Disi.

C U G E T A R I.

Veritatea, justitia, legalitatea, credentia sufferu, tote su tolerante: caci nefiindu nemicu mai mare decatu elle, de nemicu n'au a se teme; numai minciunea, injustitia, despotia, superstitionea sunt factive si intolerante, si au cuventu.

КЪТЕВА КЪВИНТЕ ДЕСПРЕ ЛІМБА ШІ ОРТО- ГРАФІА СЪРБЕАСКЪ.

(Dъвъ Cedmida сърбскъ №. 20 din 19. Noemвр. 1852.)*)

Дукъ дн секълаа трекът саъ афлат дитръ сьрвїи пострїи чеї дивъдаці, карїи аъ въпросът, кьм къ попоръа постръ нъмаї прїи лїмба са чеа націоналъ се ноте кьлатива, еар алтїнтрелеа нїчї де взїи. Ачештї саъ стръдъїт дн треава ачѣста кжг аъ потет шї кжт аъ шїгїт. Дукъ не тїмпъа ачѣла маї нїме, кьтеза а скріе дн алтъ лїмбъ а фаръ де чеа несерїчеаскъ маї вжртос пентръ ачѣа, кьчї преоцітеа ностръ чеа маї палтъ дн тїмпъа ачѣла, не орї каре нъ скріа дн лїмба словѣаскъ, дн сокогеа де рькредїнчос шї десгїнат, іаръ пре лънгъ ачѣста дн персекъта дн тот тїмпъа, дебрече атънчї тот дукъа plus minus атърна дела еа. Іаръ апої мьдїї нїчї шїгїаъ, нїчї сїмдеаъ къ попоръаїхъ сьрбскъ тръвзе съ се скріе сьрвешче. Деїї кжнд се іа дн сокогїндъ, кьм къ преоцітеа ностръ, маї вжртос чеа маї палтъ, лїмба словѣапъ аъ апърато ка не о сфїнденїе, еаръ не чеа сьрвѣаскъ ка не о сїмплаъ нї некълатъ о дефїтїа, кь адевърат тръвзе съ не нїрът, кь аъ фост шї атъдї, карїи атънчї аъ кьтезаг а скріе дн лїмба попоралъ.

Аша аъ фост дн секълаа трекът. Іар акъта саъ арътаг не кьмпъа лїгератъреї ностре дн. Вьк Стефан Караціцї, кареле пьтрънънд лъкръа аъ въпросът, кьмкъ Азъвкеле словене пентръ лїмба ностръ нъ свнт де ажънс шї пентръ повесїе педїндънпачїе. Ачѣста іаъ дат окасївне

*) De нъ ам маї шї нї де аїреа, сїгърълъ ачѣстъ арїкълъ репродсоъ нїчї дн жьрналъїхъ сьрбскѣ о де ажъноъ пентръ ка съ кьбштенъ, дн че коповсївне базїдонїкъ се афлъ Сьрвїи кь лїмба лоръ. Іатъ ачѣста е ачѣа лїмбъ елїтосъ сьрбскъ, не кареа знїї воїескъ дїн рьсптерїи шї пьнъ дн зїоа де асгъї а о джърка дн сїпареа Ромънълъї. Сьрвїи дукъ нъ с'аъ дївоїгъ дитре сїне нїчї тькар асїпра прїмелоръ елїмїте де воръїре шї скріере, не кьндъ лїмба ромънъ апкжъ не о кале фьрте дн тїнъ шї сїгъръ а десволгьрїї сале. Кь ачѣста нъ воїмъ а апъра, ка шї кьнъ асїпра скріерїї лїмбеї ромъне п'ар еї нїчї о не джъдере, адаоѣмъ дукъ, кь да пої дн кїпїта кьндъ о крїтїкъ сьнпътоъ, ацерь, пентрїгїторѣ, некърдъторѣ днїї ва дитра дн дрепълъ съ шї ва джъне а кьръдї атмосфера лїгераръ шї а гьїа тоте вьрїсївеле шї тьрънївеле де не кьмпъа лїгератъреї ромъне, черълъ еї се ва дїсепїна, дїкїкълъдїле се воръ дѣлгьтра шї нїмїнї нъ ва маї кьтеза а шї фаче нъмаї о кькьрїхъ дїн днпалгълъ стъдїаъ аъ лїмбеї. Тїмпъа нъ е департе нїчї пентръ пої, нъмаї крїтїка ромънъ а фостъ шї маї есте пьнъ акъмъ днанїсъ дндѣлснръ ашгешгьторѣ.

P.

а лъса дїн трънсеа 17 шї дн локъа ачѣстор аъ алте б слове. — Дукъ вьтрънїї пострїї зїчеаъ „къ а дивъда е кїи, еаръ а десвѣда дн doїт кїи“, аша аъ фост шї аїчї. Мьдїї, маї вжртос вьтрънїї аъ сьрїг асїпра ачѣстор кьтева слове позъ, шї аша се пьскъ не кьмпъа лїгерарїхъ, ашїше дн Gazeta лъї Davidовїчї, о лъгїтъ шї чеартъ марѣ. Кь окасївнеа ачѣста с'аъ лъпгат знїї съв нъмѣле съ, еаръ алдїї съв маскъ, прѣкьт ерѣ: Шгїпкаловїч, Кьдкало, Рапїтовїч, вьтрънїа де 80 апї. Ачештї дн адевър саъ стръдъїт шї с'аъ опїнтїт фьрте ка съ днпече ачѣлеа вреокътева слове шї лїмба ностръ чеа попоралъ. Дукъ пре лънгъ тотъ днсетнпата чѣртъ де атънчї деспре лъкръа ачѣла, іатъ пьнъ асгъїї не калеа лїгераръ нїмїк саъ деслегат. Іаръ кьчї дн Сьрвїа аъ амѣзат Мїлошъ ка фьръ де іе р нїмїк съ се тїпъреаскъ, ачѣа нъ с'аъ атїнс де дитреага сьрвїме, чї нъмаї де Сьрвїа, шї ачѣста не тїмпъа ачѣла, іаръ пентръ дитреага сьрвїме тот лїгератїї воръ трѣвї съ лътврескъ лъкръаъ. *)

Акъм еаръшї се скълъ знїї оарекареле б. шї атїнѣ дн треава ачѣста, пофїнд, ка дїн Азъвкеле словене нїчї о іотъ съ се ласе. Токма ачѣста днї дъ дндемнъ, ка шї еъ кьцетърїле теле деспре треава ачѣста не калеа пьблїкъ съ ле скот да черпѣре, лїнгъшїндъмъ, кьм къ кь атъта е маї гробъ зата кь кьт свнт маї мьлте оаъ. Днанїте де тоте дукъ съ vedem, авътаъ ероїї чеї дїн със: прѣкьт Шгїпкаловїч, Кьдкало дрепъ а се черта не кьмпъа лїгерарїхъ. Ачештї апъръторї ка шї чеа маї марѣ парте а сьрвїлор дивъдаці де атънчї, чегїнд нъмаї кьрдї вѣсерїчештї, аъ фост де дѣчеле шї пькълъа совъ ал лор, прѣкьт шї де кьпрїнсѣа лор челъ кьчернїк аша съ зїчет фертекадї шї асфѣа аъ нъмїт лїмба ностръ чеа попоралъ, лїмбъ вькьреаскъ шї норкьреаскъ, **) сокогїндъ къ кь ачѣста ка кь о лїмбъ стрїцатъ нїмїк чева де Дѣмнеажгъ съ се нѣтъ скріе. Ачѣстеа аъ фост прїнчїпїле лор, де внде фїренїте ачѣа се нѣте дѣдъче, кьмкъ джншї аъ дорїт лїмба вѣсерїчеаскъ ка не о лїмбъ власїкъ а о дитърї нї а о днлъдї шї пре лънгъ ачѣа сфїнденїа крѣдїнѣї

*) Ne смїнтїгъ; пентръ къ есте знїї лъкръ трапїкомїкъ, дѣкъ сѣдъ гьвернїлъ лъї Мїлошъ сѣдъ епїскопїї сьрвештї аъ воїгъ а дѣке лїгератъра де насъ шї де вьдъ, а се амѣстека да о спеціалїтате, дїн каре еї прїченъ кьлъ шї орълъ дїн колѣре.

P.

**) Преа делїкатъ; апої кьмъ воръ нъмї кьртърарїї сьрвї не лїмба конквїсторїлоръ лоръ ?!

P.

постре де непревзвѣта перичвѣе а о фері. Ші дѣнъ принципіале ачесте ам пѣтеа зичѣ къ аѣ авѣт дрепт, пентрѣ къ аѣ апѣрат сігѣрѣл дѣ контра челѣи пештіѣ т ші пентрѣ къ аѣ пост контрарѣл словелор челор пове, къчї дѣ лѣмѣа словѣанѣ пѣ стѣ грождіе чї гроздіе, пѣ пѣтї чї пештѣ, гвоздіе;пѣ ладїа чї ладїа.

Дар прекѣм саѣ афлат атѣнїї рѣвнїторї пѣр-тїнїторї аї лѣмѣї весерїченїї, токѣа аше с'аѣ афлат рѣвнїторї апѣрѣторї шї аї лѣмѣї поноране шї кѣлїтѣрїї еї, карїї аѣ кѣпосѣкѣт, кѣткѣ понорѣл пострѣ фѣрѣ де лѣмѣа са пѣ се пѣте лѣ-тїна, шї кѣткѣ сѣптеї пострѣ весерїче прїп кѣлїтѣрѣа лѣмѣї поноране нїчї о пѣлѣствїре сѣѣ пѣгѣвѣ і се фаче, къчї есеѣлѣле доведѣск, къ шї лѣмѣеле франдозеаскѣ шї італїкѣ, каре аѣ рѣсѣрїт дїп латїна, нїмїк аѣ стрїкат весерїчѣї романе карѣа есклѣсїв се сѣлѣште кѣ лѣмѣа латїнѣ; шї пентрѣ ачѣеа атѣеле лѣмѣї аѣ ажѣпс ла класїчатѣе. Ші деспре адеѣрѣл зїсѣї ачѣстеїа дѣ зїаа де асѣзїї пѣ маї есте нїчї о дѣ-доїаїлѣ.

Аша дарѣ деакѣ шї понорѣл пострѣ фѣрѣ де лѣмѣа са пѣ се пѣте кѣлїтѣа, зрѣеазѣ, кѣткѣ а фїештекѣрѣї адеѣрѣат лїтерат сѣрѣеск грїжа маї тѣре трѣѣѣе сѣ фїѣ, ка лѣмѣа пѣстрѣ поноранѣ сѣ се кѣлїтѣе, еарѣ векеа весерїчѣеаскѣ сѣ се ласѣ дѣ паче дѣ сѣѣтїа весерїкѣ а пѣстрѣ. Ачѣсте прѣ-мїцѣндѣлѣе трѣѣѣште ка вої сѣрѣїї тѣте кѣвїнтеле пѣ пѣмаї сѣ ле грѣїт, чї сѣ ле шї скрїет токѣа аше прекѣм ле азїїм дела маїка. Пентрѣ кѣвїн-теле ачѣсте свїт дѣндеѣнѣгїчѣе словеле ка : (аїчї зрѣѣзѣ словѣе, не карѣ тїнографїа пѣстрѣ пѣ ле арѣ), дѣсѣ фїїнд кѣ словеле ачѣсте пѣ се афлѣ дѣ азѣѣкѣлѣе словене, пентрѣ ачѣеа с'аѣ пост ескат чѣартѣ дѣтрѣ маї сѣс атїншїї ерѣї, ка Штїнкало-вїч п. а. Престе ачѣстї апѣрѣторї саѣ адѣс сеп-тїнда, кѣткѣ дѣншїї дѣнѣ принципіале саде аѣ авѣт оаре кѣтѣа дрепт, къчї еї дѣ лѣмѣа са п'аѣ дѣтрѣ-звїндат кѣвїнтеле дїп сѣс; дар не Dзеѣ шї не ѣз-флет пѣдїп саѣ шї дѣгрїжїт еї деспре ачѣеа кѣт сѣ се дѣдрѣѣѣе понорѣл пострѣ дѣ економїе сѣѣ дѣ агонїсїре; дѣншїї аѣ пост дѣндеѣлѣлїї кѣ ега-рѣа са, къчї іаѣ пѣтрїт весерїка сѣѣ скѣла.

Дар че вом сѣ фачет пої асѣзїї, карїї трѣїт дїп економїе, шї карїї дорїт ка понорѣл пострѣ сѣ се дѣдрѣѣѣе дѣ економїе, кѣт дѣ вом де-штѣпта шї скѣте ла валѣ ка сѣ кѣнѣскѣ кѣт кѣ ел асѣзїї кѣ тотѣ алтїнтрѣлеа трѣѣѣе сѣ кївер-нїсеаскѣ, фекѣт кѣт аѣ кївернїсїт вѣтрѣнїї лѣї. Скрїевом дѣчї кѣвїнтеле маї сѣс адѣсе алтїнтрѣле

шї алтїнтрѣле ле вом рѣспѣнде? Еѣ сѣпт дѣкрѣ-дїндат, кѣт кѣ тѣт сѣрѣл асфел кѣдѣѣторѣл, а-чѣста че ам адѣс акѣтѣа, ва афла де вїне (ва апроѣа), дар шї ачѣеа крѣд, кѣт кѣ зпїї вор зїче, къ ачѣсте маї сѣс адѣсе кѣвїнтѣ се пот скрїе кѣ (пѣ авѣтѣ словеле лорѣ дѣ тїногр.). Дар вїне дѣтрѣѣрѣа кѣ есте ачѣста консѣкѣвѣнт. Е кѣ мїнѣе, ка фѣрѣ треѣѣѣ сѣ се дѣнѣлѣдѣаскѣ регѣлѣлѣе граматїчѣе, шї тотѣшї пентрѣ ачѣеа нї ѣ лѣкѣрѣл кѣрїїтѣрѣ. Акѣт трѣк ла ортографїе. Прекѣм се афлѣ прѣтѣїндѣе консѣрѣатїї, аше се афлѣ шї аїчї дѣ ортографїе, шї ачѣста дѣнѣ кѣдѣтарѣа тѣа пѣ есте стрїкѣѣос, къчї пѣмаї прїп лѣтїа лор капѣтѣ партїда лїбералѣ статорїїчїе. Еѣ пѣтѣск консѣрѣатїї прѣ ачѣла карїї зїк: ка сѣ не дїнѣм де рѣдѣчїна кѣвїнтѣ-лор, кѣвїнтѣ стрѣїне сѣ пѣ прїмїт. Дела кї-рїїленѣ сѣ пѣ не дѣндеѣрѣгѣт нїчї зпїї нас, нїчї сѣ дѣтраїѣѣт чѣѣа дїї трѣїсѣлѣе. Іарѣ лїбералї пѣтѣск прѣ ачѣла, карїї пофѣскѣ реформѣ дїп конвїнѣере, къчї прїп чѣа пѣнѣ де акѣт есперїїндѣ кѣпосѣк, кѣ понорѣл пострѣ дѣнѣ некїїа шлѣндрїан нїчї кѣт се пѣте дѣдрѣпта. Акѣт сѣ vedem карѣ партѣ дѣ кѣт арѣ дрепт.

Ачѣа тѣндїндѣ кѣтѣѣ ла скрїере трѣѣѣе сѣ не дїнѣм де рѣдѣчїна кѣвїнтѣлор, vedem кѣ нїчї ла алѣе понорѣе пѣ пѣте сѣ се сѣдїнѣ; дар дѣкѣ ла пої. Асфел стѣ треѣѣѣ шї кѣ лѣмѣа словѣанѣ, къчї дїп рѣїїчїна постѣ се скрїе словенеште поздрїа, дела dїec; dїешнїї, mїslїtї, razmїshlenїe. Аїчї іаѣт vedem кѣ пентрѣ армонїе саѣ прѣфѣѣт с дѣ z шї шї, дѣ кѣвїнтѣлѣ Богѣ, воже, vozi, саѣ прѣ-фѣѣт г дѣ ж шї z; ла чѣѣѣѣ чѣѣѣѣѣ н дѣ ч, рѣѣа, рѣїї к дѣ ц, dѣx, dѣmїe, dѣcї. Асфел е шї ла латїнї дела scribo scrїpї scripsi; дела lego, le-ctum; шї аїчї е прѣфѣѣт g дѣ с, еарѣ коло b дѣ p, аше scrїpї eї дела facio, deficio, дела mitto dї-mitto, дела capio concipio. Тѣте ачѣсте шї ла ла-тїнї се дѣтѣшїлѣ пентрѣ армонїе, къчї дѣнѣ рѣ-дѣчїнѣ ар трѣѣѣї сѣ вїнѣ дела facio, defacio, дела mitto, demitto, дела capio, decapio. Іарѣ ѣрѣманїї аѣ дела tragen, іѣ trug дела finden, іѣ fand, дѣ-лок de tragte, fandte шї, m. d. Дїп тѣте ачѣсте лѣмїнѣт се vede, кѣт кѣ понорѣле пѣ се дїп стрѣѣс де рѣдѣчїна кѣвїнтѣлор, шї ачѣста пентрѣ армонїе шї дѣсѣнїрѣа лѣмѣї. Апої токѣа аша пофѣште шї дѣсѣнїрѣа лѣмѣї постре, шї понорѣл сігѣр де еїне пентрѣ маї вїна армонїе, ка маї шор сѣ пѣтѣ рѣспѣнде, аѣ кроїт ачѣста шї с'аѣ дѣндеѣрѣат дела рѣдѣчїнѣ. Пентрѣ ачѣеа партїда консѣрѣатїїѣ оз ѣѣте аїчї сѣ доѣвѣндѣаскѣ дѣвїнѣрѣеа:

Maї departe че се атинџе де ачеа, „ка съ пз шримит кзвинте стръине, чи дн локъ блор съ лъхт славенѣ“ ши еѣ стаѣ пе лънгъ ачѣста. Днсъ пре лънгъ тѣте ачесте тръвзе съ динет тѣте ачеле ворзе, каре аѣ довхидит ла пої дрептѣл четъцънск. Ши ачѣста, сокотеск, е маї вѣ минте, декът а фъзри позе, апої днкоптра фиреї лимвиї пострѣ. Ведет къ асфел се днтъмпль ши ла цертмані, каріи аѣ пьстратѣ дн лимвиї атьте кзвинте стръине маї вѣртос францесе, грече, латине, еаръ ачееа стъ, къ цертманіи къ мѣлт маї тимъзриѣ аѣ пѣпекат декът пої.*)

Ворвинд адевърат ници есте лимвъ пе лъте, кареа ар фи аша кзратъ, кът къ врео лимвъ вечинъ ници кът съ се фие местекат. — А треїа че се атинџе де ачелеа тendinge, „ка де Азвѣкеле киріле ници кът съ пе дндепъртът, ници съ скѣтем чева дин трънседе“ ши че четим ши дн зисѣл „Вестник“ дела кореспондентѣл съѣ, кѣм стънънїреа дин Сервіа дн прївїнда ортографіеї іа де есемплѣ пе Рѣшиї; ши къ ачѣста рекомъндъ ши поаѣ, ка съ фим аша консервативі. Еѣ къ адевърат тѣтїр, кѣм кореспондентѣл зисѣлѣ артікѣл аѣ пѣтѣт зиче ачѣста, кѣнд пої вїне шитим, кѣмкъ рѣшиї тїпъринд вѣрдїле пострѣ весерїчеї де адоасебръ ши дндрептъндѣле, аѣ вѣрѣт дн еле рѣсїстѣл съѣ, ши кѣмкъ лимѣа рѣсѣскъ есте дн мѣлт маї стрѣнсъ легътѣрѣ къ лимѣа словѣанъ весерїчеаскъ, декът а пострѣ сѣрѣаскъ, апої пре лънгъ тѣте ачесте тотѣтї Рѣшиї аѣ шримит лимѣа са націонал пентрѣ трѣвїле пѣвлїче ши аша дѣпъ трѣвзїнда ши фиреа лимѣеї салѣ мѣлте слове дин Азвѣкеле словене ка петрѣвниче ле аѣ лъпъдат, еаръ алтеле аѣ адаос. Че ẽ маї мѣлт, Рѣшиї днѣаџъ пе прѣнчиї съї приншколе дн лок де: азѣ, вѣкї, ведї, а, ве, ве. Аша чеѣа де с'ар днтродѣче ла пої, тодї весерїканиї пострїї ар стрїга дн гѣратѣре: „Не пїере леѣеа.“**) Ачѣста орї п'а

*) Днтрѣ адевърѣ Немѣїи аѣ маї мѣлте мїї де кзвинте стръине прїимїте ши днѣѣскѣте дн лимѣа дорѣ. P.

**) Bravo! — Адїкъ че ẽ дрептѣ, пз шитїмъ кѣмъ се днтъмпль, къ знїї ашъртѣрї аїспорѣ леїї пз се преа ѣкзѣрѣ дѣмъ Скрїптъреск сѣпте ши тѣте кѣрдїле весерїчештї се тїпърескѣ дн

сѣїт зисѣл кореспондент, орї п'а врѣт съ сѣїе, ши ачѣста дн фантѣ е тот пе адевър фндат. Деѣт деакъ Рѣшиї, карїи сѣїт маї апрѣне де лимѣа словѣанъ, се дндепартѣ дела стрѣнса дїперѣ а радїкалїтѣїї ши де азвѣкеле словене, пентрѣ че п'ам лѣса ши пої вїеле Азвѣке словене афарѣ ши алтѣ ам адаоѣе дѣнъ трѣвзїнда ши фиреа лимѣеї пострѣ.

Пре лънгъ ачѣста, фїнд ворѣа деспре словеле кирїліене, къ окасївенеа ачѣста трѣвзе а се адѣче днпїнте ши ачеа, кѣмкъ с. Кирїл словеле пострѣ ле аѣ кѣрїїт оаре кѣтѣа дїн челе грече, ши дїн лїпѣъ ши пентзїндъ ле аѣ днковоїат. (Чееа че вртѣзъ аїчї дн треї рѣндѣрї іаръш пз се поѣте тїпърї дїн лїпѣа словелорѣ челорѣ поѣ сѣрѣештї.) —

П.ЛЪНЦЕРІЛЕ ПОЕТЪЛѢИ РОМЪНЪ.

О пентрѣ че, поете, дн кѣнтѣрїле тале
Тѣ пѣжїцї ачесте локзрї дн каре тѣ аї формат?
Ши флорїлор че креште дн асѣт ѣрѣе вале
Ле сѣзї къ окї 'н лакрїмї къ іарна а 'наїнтат?

Дар че лїпсеште оаре ачестор дѣрї фрѣстоасе?
Нѣ ѣезї локзїторїї кът сѣїт де мѣлѣзїмїдї?
Кѣ пїменї пз се пѣнѣе де зїле дѣрѣроасе
Шачеаста доведеште къ еї сѣїт фѣрїчїдї.

Кѣнд пѣнѣцї ачесте дѣрї тѣ ештї дн амѣїре;
Леїї, арте, їнстїтѣїї дн сѣлѣїї днфлореск;
Тот че кѣзѣнѣеште о дѣлче фѣрїчїре,
О дѣлче 'ндѣстѣларе, нїмїка пз лїпсеск.

Тѣ подї кѣнта поете, дѣмѣрѣа рекороасѣ,
Тѣ подї кѣнта ка ѣарѣл сѣїт трон адѣносїт;
Іар алфѣл пентрѣ тїне е вїаѣа дѣрѣроасѣ,
Ши оаменїї вор зиче къ аї днпѣѣзїт! D. B.

кѣте о лимѣъ днделѣсъ де попорѣ кътѣ се поѣте маї вїне, ши аѣл къ кале, ка прѣксѣмъ Індїї аѣ Санскрїтѣл, Еїпѣтѣнї антїчї Іерѣзіѣї, Персїанїї ѣекї Zendavesta, Романїї кѣрдїле Сївїліне, ашеа ши скрїптъресѣ сѣпте ла крештїнї съ аїлѣ о лимѣъ кътѣ се поѣте маї пѣїндѣ днделѣсъ, пентрѣ ка ѣезї дѣмне, съ пз се профанѣзе. Нѣмаї зїгѣте, весерїканиї днкъ лїпсескѣ лїтераторїлорѣ пої дн фадъ, къ ши еї ар кѣлїва о лимѣъ кѣмъ амѣ зиче кзратѣ арїстократїкъ, пестрїѣ ши сѣїтѣ, пе каре іаръш о днделѣгѣ нѣмаї еї. Miasos intra muros peccatur et extra. — R.